

Een Oase van ruimte en inhoud

eindrapport interimpredikant PWG Meerzicht te Zoetermeer

1. Missie: ruimte geven of inhoud bieden

“Een open Protestantse wijkgemeente als baken van liefde en vrede in de wijk Meerzicht te Zoetermeer”, luidt de titel van het beleidsplan 2012-2016. In dat stuk wordt deze missie uitgewerkt tot het model van een open gemeenschap die aan iedereen ruimte biedt om zijn of haar eigen plaats te vinden en bijdrage te leveren. De Oase wil een plaats zijn van ontmoeting en bewogenheid voor de wijk en in die zin een vindplaats van heil.

Vier jaar later lijkt deze missie nog steeds te passen bij vooral de oudere leden van de Oase. Ze weerspiegelt de inzet en kernwaarden van de generatie die de wijkgemeente heeft opgebouwd vanaf de jaren 70 van de vorige eeuw. Daarmee behoort ze tot het DNA van de Oase. Tegelijk is dit ook haar beperking: de tweede en derde generatie herkennen zich maar ten dele in het model van de ‘open kerk’. Zij zoeken in een gemeente meer dan alleen de ruimte om zichzelf te mogen zijn en elkaar te ontmoeten. Deze generaties stellen opnieuw de vraag naar de inhoud, en de meerwaarde van geloof en kerk voor het dagelijkse leven. Op de vraag ‘wat kan de kerk voor mij en deze wereld betekenen?’ is ‘ruimte’ en ‘ontmoeting’ hun een te beperkt antwoord. Zij verwachten van de kerk een expliciet en inhoudelijk antwoord op de vraag: wat heeft het evangelie van Jezus Christus te betekenen voor het dagelijkse leven? Het beeld verschuift hier van een open kerk die vooral ruimte wil bieden naar een Oase waar geestelijk voedsel wordt gevonden en gedeeld als inspiratie en praktische handvatten, en waar de kernthema’s van het geloof niet worden geschuwd.

Wil de Oase ook een wijkgemeente blijven voor (en van) de tweede en derde generatie, dan zal haar missie meer moeten omvatten dan ruimte bieden alleen. Dan zal het ook moeten gaan om inhoud: het samen zoeken, vinden en delen van de betekenis van de Bijbel, in het bijzonder het evangelie van Jezus Christus, voor het dagelijkse (samen)leven.

Dit inzicht vormt de basis voor de rest van dit rapport.

2. Opbouw van de gemeente

De al in 2012 gesignaleerde vergrijzing van de Oase gaat langzaam maar zeker door¹. De oproep om volgende generaties aan ‘de gemeente te binden’ heeft in de afgelopen vier jaar weinig aan de samenstelling van de gemeente veranderd. De verklaring daarvoor zou voor een deel kunnen liggen in het bovenstaande. Het verlangen van de volgende generaties naar meer inhoud en minder strakke vormen in organisatie en eredienst heeft weinig ingang gevonden in het beleid van de gemeente. In ieder geval niet voldoende, om voor hen een aantrekkelijke vind- en vierplaats van geloof te blijven te midden van de vele kerkelijke alternatieven in Zoetermeer – of het alternatief van het verlaten van de kerk.

Het in 2012 beschreven probleem van het gebrek aan vrijwilligers is hier een afgeleide van. Nieuwe jongeren of jongvolwassenen zullen zich niet of nauwelijks aansluiten bij de Oase in haar huidige vorm en missie. Daarmee zal het tekort aan vrijwilligers alleen maar toenemen.

Het is echter de vraag of de Oase haar inhoudelijke koers moet gaan verleggen om maar meer vrijwilligers te werven. Dat lijkt op het paard achter de wagen spannen.

Dit stelt de wijkgemeente voor een dilemma: Haar kernwaarden zijn in het geding. Moet zij het model van de 'open kerk', waarop ze met zoveel succes gebouwd is, en waar een groot deel van de gemeenteleden zich bij thuis voelt, loslaten of nuanceren ten behoeve van een ander model van kerk-zijn, waarvan het nog maar de vraag is of het de 'jongeren gaat binden'? Een model waar bovendien velen van de eerste generatie hun vragen bij hebben, omdat ze in een hernieuwde nadruk op de geloofsinhoud een voor velen van hen onwenselijke terugkeer naar de orthodoxie vermoeden. Dit is de inhoudelijke kernvraag die de gemeente moet beantwoorden: *in welke koers, welke missie geloven we met elkaar?*

3. Eredienst

De erediensten in de Oase worden goed bezocht. Wel loopt het aantal kerkgangers langzaam terug. Gewaardeerd worden: de open sfeer, het warme welkom, de ontmoeting, het samen zingen. Als het om de liturgie gaat zijn de meningen verdeeld. Sommigen voelen zich thuis bij de huidige viering die geënt is op de 'liturgische vernieuwing' uit de tweede helft van de vorige eeuw. Anderen – niet alleen de tweede en derde generatie – pleiten voor meer diversiteit in vormen van viering, liederenkeuze en bijbellezingen. Ten aanzien van de verkondiging bestaat bij vrijwel alle leeftijdsgroepen het verlangen naar meer actualisering: wat heeft deze tekst met mijn leven hier en nu te maken? Parafaserende verkondiging (het Bijbelverhaal nog een keer in eigen woorden vertellen) en de vele liturgische gebeden roepen vervreemding op.

Het is de vraag of kerkenraad en taakgroep eredienst dit punt ondervangen door met een nieuwe set standaardliturgieën te komen. Beter is het om meer ruimte aan het experiment met andere liturgische vormen te geven en dat goed te communiceren met de gemeente. Het verlangen naar actualiserende verkondiging moet de kerkenraad meenemen naar het predikantsprofiel en het (jaar)gesprek met haar voorganger(s). Ook heeft het consequenties voor het uitnodigingsbeleid met betrekking tot gastvoorgangers.

4. Pastoraat

Over de ontwikkelingen in het pastoraat in de wijkgemeente is – in samenspraak met hen die het pastoraat uitvoeren – een aparte notitie opgesteld voor de kerkenraad. Daaruit worden hier alleen de kernpunten gepresenteerd.

In een vergrijzende gemeente neemt de vraag naar (ouderen)pastoraat toe, terwijl het aanbod van vrijwilligers afneemt. Dat leidt tot het afbrokkelen van het bezoekwerk, vooral van de zorgvuldig onderhouden sectie-gebonden bezoeksstructuur. Er zijn simpelweg te weinig mensen om het systeem op termijn in stand te kunnen houden. Eenvoudige oplossingen zijn hier niet: jongere gemeenteleden stappen niet in het huidige bezoekwerk, ouderen willen hun taken uiteindelijk ook een keer kunnen neerleggen, en alles dan maar door de dominee

laten doen is ook geen optie. Essentieel is dat de wijkgemeente (haar kerkenraad voorop) deze tendens eerlijk onder ogen ziet en benoemt.

Kansen liggen bij:

- Het blijven stimuleren van het (onderling) pastoraat voor en door ouderen. Niet alleen via het in secties georganiseerde individuele bezoekwerk, maar ook door het bijeenbrengen van ouderen in kleine groepen, die regelmatig samenkomen en waar men naar elkaar omziet.
- Het werven van (jongere) gemeenteleden voor het pastoraal omzien naar één tot vijf personen of gezinnen in de gemeente, waarbij de indeling in secties geen rol speelt.

5. Naar buiten treden

Het verlangen om 'naar buiten te treden' zit diep in het DNA van de 'open kerk'. Naar buiten treden betekent dan vooral een zichtbare inzet van de gemeente in de maatschappij voor kernwaarden als 'vrede, gerechtigheid en heelheid van de schepping'.

Ook op dit gebied laat de vergrijzing in de Oase haar invloed merken: hoezeer de leden van de wijkgemeenten ook hechten aan deze kernwaarden, de energie om ze daadwerkelijk in woord en daad uit te dragen neemt af. Bestaande diaconale projecten laten zich moeilijk bemensen. Het draagvlak voor nieuwe initiatieven krimpt, want 'wie moet het dan weer gaan doen?' De bestaande groep diaconaal-missionair georiënteerde vrijwilligers raakt – evenals de pastorale vrijwilligers – vermoeid en overbelast. Bovendien ontstaat bij de schaarste aan vrijwilligers concurrentie tussen pastoraat en diaconaal-missionair werk.

Tenslotte blijken de tweede en derde generatie minder bezig met deze vorm van naar buiten treden. Voor hen vindt het 'naar buiten treden' niet zozeer plaats in allerlei kerkelijke projecten, maar in het gewone leven als gelovigen in de maatschappij.

Kansen liggen bij de concentratie van het diaconaal-missionaire werk in POR of PGZ verband. Kies met elkaar een project (of een beperkt aantal) en werk daar samen aan. Durf langlopende, maar kwijnende activiteiten af te sluiten. Doe dit in goed overleg met hen die de activiteiten al die jaren gedragen hebben, en er vaak veel tijd en energie in geïnvesteerd hebben.

6. Oecumene

Ook de oecumene is onderdeel van het DNA van de Oase. Zo bestaat er een langlopende samenwerking met de Genesarethkerk in de Nicolaasparochie. Hoewel de contacten over en weer hartelijk zijn neemt het aantal zichtbare uitingen van oecumenische samenwerking af. Dit heeft te maken met de vergrijzing en krimp van zowel de Oase als haar partner. Ook kan het restrictieve beleid van het bisdom ten aanzien van de oecumene hier een rol spelen. Op dat laatste heeft de Oase geen invloed.

Advies is om hier vooral in te zetten op een beperkt aantal concrete vormen van door beide partijen als nuttig ervaren samenwerking. Het verlangen om alles in een convenant vast te

leggen heeft weliswaar een grote symbolische waarde, maar kan ook leiden tot een schijn-oeccumene als er in de praktijk geen inhoud meer aan gegeven kan worden.

7. Structuur en organisatie

De Oase heeft een wijkkerkenraad met werkgroepen. Deze constructie maakt het haar mogelijk om met een beperkte hoeveelheid ambtsdragers veel werk te verzetten. Ook biedt hij goede mogelijkheden voor verdere samenwerking in POR-verband. Dan nog blijkt het moeilijk om alle vacatures in de kerkenraad, raden en taakgroepen te vervullen. Opnieuw laat de vergrijzing zich voelen.

Kansen liggen bij:

- Verdere integratie in POR-verband, op termijn mogelijk uitmondend in een wijkgemeente met één wijkkerkenraad en één of meerdere locaties.
- Het kerkenwerk opdelen in kleinere taken, die ook projectmatig – dus voor een beperkte tijd – kunnen worden uitgevoerd. Dit biedt meer gelegenheid voor de tweede en derde generatie om actief deel te nemen aan het kerkenwerk. De huidige ambtsstructuur met haar lange ambtstermijnen en soms vage of veelomvattende taakopvatting schrikt hen af. Wel moet door de kerkenraad benoemd worden welke taken ambtsgebonden zijn of continuïteit vereisen. Niet alles is projectmatig te organiseren.
- Speciale aandacht behoeft de invulling van het ambt van (pastoraal) ouderling, bij wie nu een onhoudbaar breed scala aan taken en verantwoordelijkheden belegd wordt.

8. POR

Per 1 mei 2016 maakt de Oase deel uit van een combinatie van drie Zoetermeerse wijkgemeenten, de POR. Missie van de POR is *het op efficiënte wijze delen van het beste wat we elkaar en de stad te bieden hebben. Daarbij respecteren we elkaars zelfstandigheid en eigenheid. We willen elkaar scherp houden en inspireren tot nieuwe vormen van kerk-zijn in navolging van Jezus Christus.*

Tot voor kort zat de Oase 'op de achterbank' als het ging om de vorming van de POR. Veel leden van de Oase waren liever een zelfstandige wijkgemeente gebleven met een eigen wijkpredikant. Voor hen voelde de POR in eerste instantie als een van bovenaf opgelegde bezuinigingsmaatregel. In het afgelopen jaar is het draagvlak voor de POR echter gegroeid en worden de voordelen van de samenwerking ook door leden van de Oase gezien.

Kansen van de POR liggen besloten in haar missie: het op efficiënte wijze delen van het beste wat we elkaar te bieden hebben. Dat betreft de pastorale beroepskrachten, maar ook andere deskundigheid die in de grote groep vrijwilligers van de POR aanwezig is. Samenwerking biedt de kans om activiteiten, die per wijk niet meer te bemensen zijn, gezamenlijk voort te zetten. Zo kan het jeugdwerk en het werk van vorming & toerusting gezamenlijk georganiseerd en aangeboden worden. Toch is het efficiency-motief te weinig om een vruchtbare samenwerking op te bouwen. Ook het inhoudelijke geloofsgesprek kan een impuls krijgen door het samen optrekken van deze drie verschillende wijken (en pastores).

Op het terrein van het 'naar buiten treden' biedt het plan 'Pelgrim 2.0' kansen als gezamenlijk missionair-diaconaal project van de combinatie van wijkgemeenten. Wel adviseer ik om dat plan vanaf het begin in PGZ-verband vorm te geven.

Risico in de bestuursstructuur van de POR is verlies aan efficiency, dus het tegendeel van het beoogde effect. Dit gebeurt als de taakverdeling tussen de wijkkerkenraden en de gezamenlijk vergaderende brede moderamina en taakgroepen niet goed uit de verf komt, of als er onvoldoende onderling vertrouwen is. Als jullie merken dat thema's steeds terugkeren op vergaderingen, of heen en weer schuiven tussen de verschillende bestuurlijke organen, moet er snel ingegrepen worden.

Tenslotte lijkt me de POR geen eindstation, maar biedt ze een natuurlijk groeimodel voor samenwerking, mogelijk leidend tot verdere integratie van de deelnemende wijkgemeenten.

9. Predikantsprofiel

In mijn eerste rapport schreef ik dat leden van de Oase nogal eens het beeld schetsen van de predikant als 'redder van de wijkgemeente'. Ik heb dit toen een 'even begrijpelijk als gevaarlijk profiel' genoemd, omdat er een onmogelijke taak bij de predikant wordt belegd.

Intussen is het profiel van de predikant(en) niet alleen nader ingevuld in POR-verband. Ook is duidelijk wie het merendeel van het predikantswerk in de Oase zal gaan verrichten: ds. Carina Kapteyn. Met profiel bedoel ik hier dan ook niet een lijstje kenmerken voor een nog te beroepen predikant, maar aandachtspunten voor de invulling van het predikantschap in de Oase, die volgen uit het bovenstaande:

- De wijkgemeente geeft zich er steeds weer rekenschap van dat de predikant er niet is om al het werk over te nemen, dat niet langer door vrijwilligers gedaan kan worden. Wel mag van de predikant(en) een enthousiasmerende en initiërende rol worden verwacht in het gemeentelven: geestelijk leiderschap.
- De wijkkerkenraad en taakgroep pastoraat hebben een duidelijke opvatting over de invulling van de pastorale taak van de predikant en dragen die ook uit in de gemeente. Deze opvatting – die ook gedragen wordt door het team van pastores zelf – belegt het crisispastoraat bij de wijkpastor.
- De wijkkerkenraad voert met haar predikant(en) het gesprek over inhoud en vormgeving van de eredienst. Zowel liturgische vernieuwing als de inhoud van de verkondiging komen daarbij aan de orde, met name de behoefte aan actualiserende verkondiging.
- De predikant stimuleert en faciliteert het geloofsgesprek tussen de generaties

10. Waar zouden we ons op moeten richten? (En wie gaat dat doen?)

1. Voortzetting van het geloofsgesprek, in het bijzonder het gesprek tussen de generaties in de Oase (taak kerkenraad en predikant, eventueel begeleidende werkgroep)
2. Meer variatie brengen in de liturgische vormgeving van de erediensten in de Oase, waarbij gewaakt wordt over kwaliteit en eenvoud van de viering (taak kerkenraad, taakgroep eredienst, predikant, kerkmusici)
3. Meer nadruk op aansprekende, actualiserende verkondiging (taak kerkenraad en predikant)
4. Stimuleren en faciliteren dat ouderen zolang mogelijk onderling pastoraat aan elkaar blijven bieden (taak kerkenraad en taakgroep pastoraat)
5. Een kleinschalig pastoraal buddyproject starten, waarbij gemeenteleden de pastorale zorg voor maximaal 5 andere 'adressen' op zich nemen (taak taakgroep pastoraat)
6. Kerkenwerk waar mogelijk opdelen en onderbrengen in kortlopende, projectmatige taken, die ook voor de tweede en derde generatie uitvoerbaar zijn (taak kerkenraad)
7. Toenemende samenwerking in POR verband, op termijn mogelijk voerend tot verdergaande vormen van integratie (wijkkerkenraden POR)
8. Participatie in een gezamenlijk diaconaal-missionair project in POR of PGZ verband, bijvoorbeeld Pelgrim 2.0 (kerkenraad, diaconie, taakgroep in POR-verband)

Leo Oosterom, interimpredikant
Maart 2016

¹ Zoals blijkt uit onderstaande statistiek uit begin 2016, opgesteld door Jan Jonker

